

Europese vogels kweken deel 2

Door: John van der Jagt

Speciaalclub Europese Cultuurvogels

In het voorgaande artikel hebben we uitgebreid stilgestaan bij de aanschaf en huisvesting van Europese vogels. In dit artikel staat voeding en ziektepreventie centraal.

Voeding

De gezondheid van onze vogels is direct verbonden met het voedsel dat we verstrekken. Vogels in de vrije natuur volgen de cyclus van de seizoenen en eten datgene wat er in een bepaald jaargetijde beschikbaar is. De voedingsstoffen zijn dan volledig in overeenstemming met de behoefte van dat moment. 's Winters zijn er voornamelijk droge zaden voorhanden waarin de vetten zich hebben geconcentreerd. Hieruit wordt voldoende verbrandingsenergie geput om de winter door te komen. In het voorjaar komen er gaandeweg meer insecten beschikbaar. Hierdoor stijgt het eiwitaandeel in het dagelijkse rantsoen. Dit is heel belangrijk om de vogels in broedconditie te brengen. Bomen die in de knop komen, zaden die ontkiemen en groene planten bevatten veel vitaminen, hormoon precursors (stoffen die de aanmaak van hormonen in gang zetten) en aminozuren. Ook deze stoffen bevorderen de broeddrift.

Het is een illusie dat we in een volière de natuur volledig kunnen nabootsen wat betreft de voeding. Maar de kennis op het gebied van vogelvoeding is de laatste 15 jaar enorm verbeterd. Dierentuinen, universiteiten en fabrikanten hebben veel onderzoek gedaan naar de juiste voeding. Toch is het zo dat als je tien vogelhouders zou vragen wat ze hun vogels te eten geven, er tien verschillende antwoorden gegeven worden. Ook willen sommige leveranciers graag een magisch middel aansmeren (kruiden, vitaminen, mineralen etc.) en dan is er ook nog de voortdurende discussie over het wel of niet verstrekken van levend voer. Ik wil echter niet voor anderen uitmaken wat goed en wat fout is. Ik kan de lezer alleen maar deelgenoot maken van mijn eigen ervaringen en precies vertellen hoe mijn voederplan er uit ziet. Eén opmerking echter vooraf. Ik houd niet van zogenaamde tovermiddelen. Volgens mij bestaan ze ook niet. Overdosering van vitaminen en mineralen is net zo slecht als een te kort. Pro-biotica worden door mij met belangstelling, maar argwanend bekeken. Er is veel onderzoek gedaan naar de gunstige werking van pro-biotica bij de mens. Voor elke wetenschappelijke studie die er een gunstig effect aan toeschrijft, zijn er even zoveel die in het onderzoek geen effect hebben kunnen constateren. Het is moeilijk om bacteriën met probiotische eigenschappen in leven te houden op een niveau waarbij nog effect verwacht kan worden. Ook heeft het merendeel van de Europese zaadeters geen darmflora, waarom zouden deze gunstige bacteriën zich dan wel in het vogellichaam kunnen handhaven? Ik ken ook geen enkel onderzoek bij vogels dat op een wetenschappelijke verantwoorde manier is uitgevoerd, dus onafhankelijk en niet door de industrie. Echter, wanneer u goede ervaringen hebt met een bepaalde voedingsmethodiek en u echt gemerkt hebt dat bij het verstrekken van bepaalde middelen de vogels gezonder zijn, beter broeden of een betere kleur hebben, verander er dan niets aan. Eigen ervaring is veel waardevoller dan wat anderen je kunnen vertellen.

Wanneer u uw Europese vogels gezond wilt houden, moet er tijd en aandacht besteed worden aan de voeding die we aan onze vogels verstrekken. Een kilo zaad in een zaadsilo stoppen en denken dat dit de goede manier is, is een illusie. Ook verschilt het menu in de rusttijd en de broedtijd. En er is ook geen universele zaadmengeling die u aan alle vogels kunt geven.

Het voer voor Europese zaadeters

Buiten het broedseizoen bestaat het hoofdbestanddeel voor onze Europese zaadeters uit zaden, immers dit is ook wat vogels in de vrije natuur tot hun beschikking hebben. De voeding moet in de rustperiode schraal gehouden worden, geen overmaat aan eiwit (eivoer) en zeker geen insecten. Bij de gespecialiseerde winkels en tegenwoordig via het internet kan men voor alle soorten goed gebalanceerde zaadmengelingen krijgen. Koop uw zaad ook bij bedrijven die een hoge omzet hebben. Dit verkleint de kans dat u producten koopt die te oud zijn. De opslag bij u thuis is ook belangrijk. Het beste is om zaadmengelingen te bewaren in containers die niet luchtdicht worden afgesloten, maar waar ook geen ongedierte bij kan. Bewaar het zaad ook op een koele plaats, bijvoorbeeld in een koele droge kelder. Dit komt de houdbaarheid en daarmee de voedingswaarde ten goede.

Het hele jaar door wordt het zaad dagelijks gerantsoeneerd verstrekt. Geef nooit meer dan een vogel in een dag op kan. Voor een goudvink is dit bijvoorbeeld 6-8 gram. Kleinere soorten minder, grotere soorten uiteraard meer. Door gerantsoeneerd te voeren, wordt voorkomen dat de vogels alleen de lekkerste en dat zijn meestal de vetste zaden er uit pikken. Plaats de schaaltes waarin u voedsel aanbiedt in een ruime bak of hang een bak onder de plek waar u voedsel verstrekt. Hiermee voorkomt u dat voedselresten op de bodem van de volière terecht komen en later weer, vermengd met mest, door de vogels worden opgenomen. In de rustperiode wordt ook één keer per week eivoer verstrekt, meer is beslist niet nodig. Dit zorgt ervoor dat de vogels aan het eivoer gewend blijven en er later in het broedseizoen hun jongen mee voeren. Wanneer het eivoer de juiste samenstelling heeft, is het niet nodig om extra vitaminen te verstrekken. Zorg dat er altijd scherpe maagkiesel, grit en sepia aanwezig is en vervang die regelmatig.

In april gaat het voor de meeste liefhebbers kriebelen. Er zijn misschien al een aantal hele mooie dagen geweest. De vogels zingen uit volle borst en dan bestaat al gauw de neiging te vroeg te gaan koppelen en nestmateriaal te verstrekken. Ik ben zelf door schade en schande wijs geworden en begin met het koppelen van mijn vogels begin april en geef nestgelegenheid eind april. Het “kleinzetten” van vogels voor de kweek, die het hele jaar in een grote volière hebben gezeten, is sterk af te raden. Als er kweekkooien worden gebruikt (100x70x70), breng de vogels dan ruim voor het broedseizoen hierin over.

Wanneer we de vogels hebben gekoppeld, wordt ook gaandeweg het aandeel van het eivoer in het menu opgevoerd, zodat eind april de vogels dagelijks een klein portie eivoer tot hun beschikking hebben. Wanneer u nieuwe vogels in uw kweekbestand hebt en u ziet dat deze geen eivoer opnemen, dan kunt u ze hier aan wennen door 's ochtends het zaad weg te halen en alleen maar eivoer te geven. In de middag zet u het zaad weer terug. Dit herhaalt u totdat de vogels zonder problemen het eivoer tot zich nemen. Begin hier echter mee als het kweekseizoen nog niet echt is begonnen, uiterlijk medio maart.

Wanneer de jongen uit het ei gekomen zijn, hebben ze nog de dooier tot hun beschikking waar ze de eerste uren hun energie uit halen. Meestal komen de eieren 's morgens uit. Begin dan 's middags met het geven van eivoer en een paar insecten. Wanneer het eivoer de juiste samenstelling heeft, zijn insecten niet echt noodzakelijk. Wel is het mijn ervaring dat het geven van insecten de drang tot het voeren van de jongen vergroot. De eerste vijf dagen krijgen de vogels een aantal keren per dag kleine porties eivoer met wat insecten eronder gemengd, bijvoorbeeld pinky's, buffalowormen of meelwormen. Ik geef aan de zaadeters uitsluitend diepvriesinsecten. Na vijf dagen wordt er ook gekiemd zaad gegeven. Ik geef kiemzaad altijd in een apart schaalje en nooit gemengd met eivoer. Sommige kwekers halen al het harde zaad weg als er jongen zijn geboren. Ik doe dit niet, want wanneer de vogels goed aan eivoer gewend zijn, zullen ze dit ook prima aan de jongen voeren.

Foto: Kruisbek voert jongen op het nest (foto: Piet de Dreu)

Bereiding van gekiemd zaad

Indien men gekiemd zaad verstrekt, is het belangrijk dat dit op een hygiënische manier gemaakt wordt. Kiemzaad maken is niet moeilijk. Toch kan dit een bron van infectie zijn als dit niet zorgvuldig gebeurt, zeker wanneer kiemzaad gemengd met eivoer wordt verstrekt. Het is in de eerste plaats belangrijk om goed kiemzaad te kopen. Het moet vers en schoon zijn en snel en tegelijkertijd kiemen. In mijn kiemproces wordt het zaad in ruim water, waaraan appelazijn (20 ml/liter) is toegevoegd, gedurende acht uur weggezet. Dit is om het zaad

voldoende vocht te laten opnemen om te ontkiemen. Door toevoeging van de appelazijn wordt de pH-waarde verlaagd en kunnen bacteriën zich niet ontwikkelen. Hierna wordt het zaad in een grote keuzenzeef gedaan en zorgvuldig onder de kraan uitgespoeld. Gedurende het kiemen blijft het zaad in de zeef, waarin het een aantal malen per dag onder koud stromend water goed wordt uitgespoeld. Het kiemen gebeurt bij kamertemperatuur (20-22 °C). Het zaad mag beslist niet in de zon staan. Al gauw verschijnen er witte puntjes. Het zaad is dan eigenlijk al klaar voor gebruik. Laat het niet verder ontkiemen, want dan ontstaat groenvoer en gaat de voedingswaarde snel achteruit. Als het kiemproces voltooid is, wordt het zaad voor de laatste maal grondig uitgespoeld. Nadat het overtollige water er uitgeschud is, wordt het geheel uitgespreid op een aantal lagen keuzenrol. Zachtjes wordt nu de bovenkant gedept, totdat het aanhangende water is verdwenen. Desnoods kan het zaad nog een keer op een nieuwe laag keuzenrol worden overgebracht om verder te drogen. Het kiemzaad kan nu in de koelkast enkele dagen worden bewaard. Het is ook mogelijk om het gekiemde zaad in te vriezen. Neem daarvoor een bakblik waarop een laag keuzenpapier is uitgespreid. Verdeel hierop het zaad in een dunne laag. Als het zaad ingevroren is wordt het voorzichtig losgemaakt en overgebracht in een diepvriesbakje. Op deze wijze heeft u op elk moment vers gekiemd zaad ter beschikking.

Onkruidzaden en groenvoer

Europese cultuurvogels nemen graag rijpe en halfrijpe onkruidzaden op om aan de jongen te voeren. Hierdoor wordt de overgang naar hard zaad vergemakkelijkt. Bovendien bevatten onkruidzaden stoffen die goed zijn voor de ontwikkeling van de jonge vogel. Wees kritisch waar u de planten oogst. Vermijd bermen langs drukke wegen vanwege de verontreiniging van de auto's. Mijd ook velden waar honden worden uitgelaten i.v.m. het overbrengen van ziekten (wormen). Let ook op of er niet is gespoten met een onkruidbestrijdingsmiddel. Bij twijfel, niet oogsten. De kruiden zijn een belangrijke aanvulling op het menu, maar verstrek ze alleen wanneer de kwaliteit in orde is. De onkruiden verstrek ik zodra ze beschikbaar zijn. In aanmerking komen o.a. herderstasjes, vogelmuur (met mate), weegbree, paardenbloemen, zuring, distels en bijvoet. Geef ze zo vers mogelijk. Sommige halfrijpe zaden, zoals paardenbloemknoppen, kunnen in de diepvries worden bewaard. Ook voor groenvoer geldt dat dit met mate moet worden verstrekt. Met af en toe een stukje wortel, broccoli of boerenkool doet u de vogels veel plezier.

Het voer voor Europese insectenetende vogels

Net zoals voor de Europese zaadeters hebben veel kwekers hun eigen voederwijze en voersamenstelling ontwikkeld.

De drie basisbestanddelen van een goede voeding zijn:

- Universeelvoer
- Eivoer
- Insecten

Universeelvoer en eivoer kunnen dagelijks of afwisselend worden gegeven. Insecten (diepvries of levend) moeten natuurlijk ook dagelijks op het menu staan. Voor een aantal

soorten ook 's winters, dit in tegenstelling tot de zaadeters. Het verschil zit hem in het feit dat veel insectenetters trekvogels zijn die ook in de rustperiode in warmere streken insecten tot zich kunnen nemen. Veel soorten zullen in de rustperiode ook ander voedsel tot zich nemen. Bessen, boomknoppen, rozenbottels en groenvoer worden door bepaalde vogels graag gegeten, soms ook de zaden. De baardman schakelt bijvoorbeeld in de winter geheel over op (riet)zaad. Niet alle insectenetters nemen meteen universeelvoer op en moeten hieraan worden gewend. Geef elke dag een portie universeelvoer, desgewenst kunt u er wat insecten onder mengen om het aantrekkelijk te maken.

De voeding van insectenetters is wat gecompliceerder dan die van zaadeters. U moet altijd over een voldoende voorraad insecten beschikken, levend of in de diepvries. Het geven van diepvriesinsecten heeft een aantal voordelen. Er is een ruim assortiment beschikbaar, zodat u kunt variëren en altijd een voorraad kunt hebben. Deze voedseldieren zijn onder gecontroleerde omstandigheden gekweekt, kiemvrij gemaakt en snel ingevroren. Uiteraard hangt er wel een prijskaartje aan. Ook hebben deze voedseldieren, omdat ze voornamelijk gekweekt worden op graanproducten, niet de ideale samenstelling wat betreft het calciumgehalte en vitamines. U zult dit tekort moeten aanvullen met een geschikt strooipoeder.

Ook bij gekochte levende voedseldieren geldt het probleem dat ze nog niet zonder meer geschikt zijn om aan uw vogels te geven, omdat ze op een te eenzijdige samenstelling zijn gekweekt. U zult ze moeten houden op een voedingsbodem die stoffen bevat, waardoor de voedingswaarde wordt verhoogd en de insecten in leven blijven. In Onze Vogels heeft vorig jaar een uitgebreid artikel van Ger Tummers gestaan over het verrijken van voedseldieren.

In de handel zijn er ook verschillende soorten strooipoeders verkrijgbaar die het vitamine- en calcium tekort aanvullen. Dit poeder hecht zich echter zeer slecht aan de huid van het insect, waardoor de vogel er maar weinig van binnen krijgt. U kunt dit verbeteren door de insecten te behandelen met een kleine hoeveelheid eetbare olie. De insecten worden in een afsluitbare bus of zak gebracht, waarna er een kleine hoeveelheid olie wordt gedoseerd. Zonnebloemolie is hiervoor goed geschikt. Door de zak of de bus enige tijd te schudden wordt de huid van het insect met een dunne oliefilm bedekt. Het poeder zal hierdoor aan het oppervlak hechten.

De meeste insectenetende vogels voeren direct vanuit de bek. Dit betekent dat als er jongen zijn u voldoende kleine insecten moet aanbieden. Diepgevroren insecten kunt u gemakkelijk met een kleine koffiemolen wat fijner malen.

Het zou te ver voeren om uitgebreid in te gaan op de voeding van individuele soorten. Bij de Speciaalclub Europese Cultuurvogels (SEC) zijn veel publicaties verschenen die hier uitgebreid op in gaan. Deze publicaties zijn te bestellen op www.info-sec.nl of telefonisch bij de secretaris.

Water

De aanwezigheid van vers water is essentieel voor de gezondheid van onze vogels. Dit geldt zowel voor drinkwater als voor badwater. Water kan de bron vormen voor talloze ziektekiemen. Schoon kraanwater aangezuurd met een geschikt zuur tot een pH-waarde van 4.1 is het beste. Dit wordt o.a. bereikt door 10 ml appelazijn per liter drinkwater toe te voegen. De reden waarvoor het water wordt aangezuurd, is dat water snel besmet raakt door voerresten en mest. Deze verontreinigingen zijn weer de voedingsbron voor bacteriën, die zich bij warm weer zeer snel in het water kunnen vermeerderen. De delingstijd van sommige bacteriën is slechts twintig minuten. Dat betekent dat wanneer we 's morgens om acht uur beginnen met één bacterie dit er 's middags om vier uur al meer dan een miljoen zijn. Water kan ook een ziekte van de ene vogel op een andere overbrengen. Bacteriën kunnen zich echter

niet ontwikkelen in zuur milieu. Hierdoor is voor de vogel altijd water van een goede microbiologische kwaliteit beschikbaar. Het aanzuren van drinkwater wordt door mij al meer dan vijftien jaar toegepast en ik doe dit zeven dagen per week het hele jaar door. Nooit heb ik hier enig nadelig effect op de gezondheid van de vogels kunnen waarnemen. Mijn vogels hebben praktisch nooit last van darmproblemen (natte mest). Voordat ik het water aanzuurde, kwam dat veel meer voor. Andere zuren dan appelazijn kunnen ook worden gebruikt en hebben mits de pH-waarde rond 4.1 is, hetzelfde resultaat.

Hieronder is de groei weergegeven van *Escherichia coli*, de veroorzaker van o.a. zweetziekte, colibacillose bij verschillende pH waarden.

pH	7.2 (normaal kraanwater)	4.5 (aangezuurd met 8 ml appelazijn) ²⁾	4.1 (aangezuurd met 10 ml appelazijn) ²⁾
Lag-fase¹⁾	3.3 uur	7.4 uur	oneindig
Verdubbelingstijd	0.6 uur	1.5 uur	Oneindig (geen vermeerdering)
Tijd om een factor 1000 te groeien	9.4 uur	22.1 uur	Het niveau 1000x wordt nooit bereikt

¹⁾ De lagfase (lag = Engels voor achterblijven) is de tijd die een bacterie nodig heeft om zich aan een milieu aan te passen.

²⁾ De bereikte pH-waarde is afhankelijk van de soort appelazijn die we gebruiken en de dosering kan het beste eenmalig voor een product worden vastgesteld.

Bovenstaande tabel is illustratief voor het overgrote deel van de ziekteverwekkers. Lagfase en delingstijd kunnen per soort variëren, maar een pH-waarde van 4.1 geeft het water voldoende bescherming tegen alle bacteriële ziekteverwekkers.

Laat u echter niet verleiden, als u het water aanzuurt, om dit niet dagelijks te verversen. Andere micro-organismen, zoals gisten en schimmels trekken zich weinig aan van de toegevoegde appelazijn. De delingstijd van deze organismen is echter veel langer, zodat we in 24 uur geen niveau bereiken, dat onze vogels ziek kan maken.

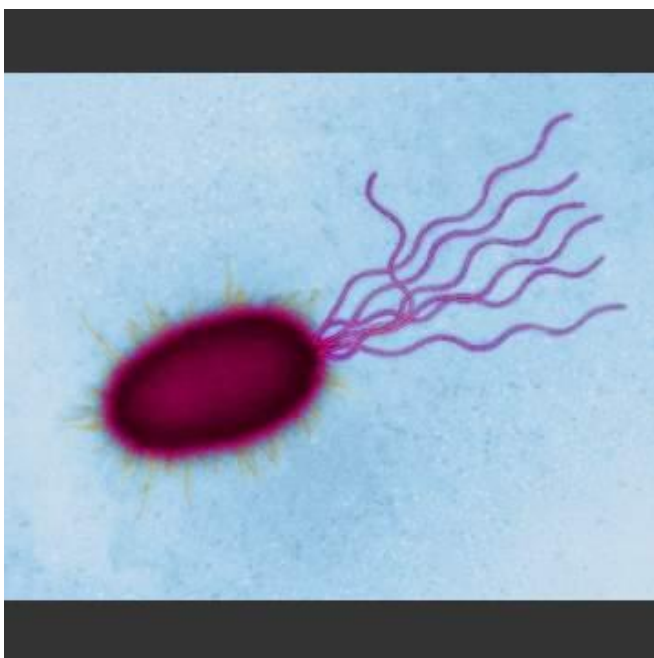

Foto e.coli.jpg

Onderschrift: *Escherichia coli* bekeken met een elektronenmicroscop 15000 x

Ziektepreventie en medicatie

De kweker kan er zelf een heleboel aan doen om ziekten bij vogels te voorkomen. In deel 1 zijn de belangrijkste preventieve maatregelen al uitvoerig behandeld, maar zelfs als we de vogels onder optimale omstandigheden hebben gehuisvest en de verzorging uitstekend is, dan nog kunnen ziekten de kop opsteken. Soms kan een ziekte een hele populatie in de volière aantasten. Het is daarom noodzakelijk om de vogels dagelijks te observeren. Elke verandering in gedrag, ontlasting of verenpak kan een indicatie voor een ziekte zijn. Wanneer dit wordt bemerkt, aarzel dan niet en zet de vogel apart om overdracht van de ziekte naar andere vogels te voorkomen en om de vogel in een rustige omgeving te laten herstellen. Een zgn. ziekenkooitje moet elke vogelhouder bij de hand hebben. Door een verwarming in of boven het kooitje moet de zieke vogel bij een temperatuur van ongeveer 30 °C worden gezet. De bodem van het kooitje moet elke dag worden verschoond. Ik gebruik hiervoor een stukje krant dat gemakkelijk verwijderd kan worden. Dit dagelijks verversen is nodig om een infectiecyclus te doorbreken. De vogel moet absoluut blijven eten en drinken. Soms is het noodzakelijk wat zachtvoer aan te bieden als de vogel niet meer goed in staat is om het zaad te pellen. Begin nooit zomaar met het vertrekken van medicijnen als de diagnose niet onomstotelijk vaststaat. Vogelhouders mogen veel ervaring hebben, maar ze zijn geen dokters. Raadpleeg daarom een in vogels gespecialiseerde dierenarts. Het zomaar vertrekken van medicijnen zal de vogel alleen maar verzwakken en de kansen op herstel minimaal maken. Raadpleeg zeker een dierenarts wanneer meerdere vogels door de ziekte zijn aangetast. Controleer regelmatig de conditie van de vogel. Gaat het bergafwaarts en de vogel lijdt, wees dan moedig en maak er een eind aan doormiddel van het breken van de nek. Vaak geeft alleen mestonderzoek uitsluitsel over aard van de ziekte. Om de mest op te vangen wordt er een stukje huishoudfolie in het ziekenkooitje onder de zitstokken aangebracht. Nadat de vogel zich heeft ontlast, wordt dit verwijderd. Mest kan het beste vers worden onderzocht. In ieder geval verdient het aanbeveling om het monster in de koelkast te bewaren tot het onderzoek plaatsvindt. Bij een bezoek aan de dierenarts is het heel verstandig de mest mee te brengen. Een simpel microscopisch onderzoek kan al heel snel uitsluitsel geven over de aard van het probleem. De SEC heeft voor leden een service, waarbij de mest van een zieke vogel kosteloos wordt onderzocht.

Foto: microscoop.jpg

Onderschrift: Mestonderzoek service voor leden van de SEC

Er zijn veel dierenartsen in Nederland en ze weten alles over poezen, honden, konijnen en cavia's. Slechts een enkeling heeft ook werkelijk verstand van vogels. In negen van de tien gevallen wordt door artsen, die niet in vogels zijn gespecialiseerd, een breedspectrum antibioticum voorgeschreven en gelukkig, vaak helpt het ook nog. Tenminste, als de ziekte een infectie is, die veroorzaakt wordt door bacteriën. Wanneer de oorzaak iets anders is, bijvoorbeeld parasieten, schimmels, gisten, gebrekziekten of vergiftiging, dan helpt een antibioticum niet. Sterker nog, door het antibioticum zal de vogel verder achteruitgaan en verslechtert de algemene conditie. Ga dus alleen te rade bij een dierenarts die verstand heeft van vogels. De SEC kan u wellicht helpen een goede arts bij u in de buurt te vinden.

Preventieve medicatie

Dit is een onderwerp waar de meningen in de vogelwereld over verdeeld zijn. Het imago van de kwekers van Europese cultuurvogels is hier lange tijd mede door bepaald. Een hardnekkig vooroordeel is hieruit ontstaan dat het niet mogelijk is om Europese vogels te kweken zonder een periodieke behandeling met bepaalde medicamenten (kuren). Een groot aantal kwekers heeft echter bewezen dat ook zonder kuren prachtige gezonde jongen op stok te krijgen zijn. Alles hangt samen met de conditie van de vogels (relatie met de voeding), de huisvesting (relatie met voorkomen van plagen, overbevolking en vochtige kooi of volière) en hygiëne. Mijn ervaring is dat wanneer er serieus werk wordt gemaakt van het opzetten van eigen kweeklijnen, waarbij telkens de conditioneel beste vogels worden geselecteerd voor de nakweek, de noodzaak voor het preventief kuren er niet is. Het kuren beperkt zich bij mij tot die situaties waarbij er een afwijking is geconstateerd en er wordt alleen behandeld als het mestonderzoek daartoe aanleiding geeft.

In deel drie zullen we uitgebreid stilstaan bij het herkennen van ziekten en het voorkomen en behandelen hiervan. Wordt vervolgd.